

Litteraturnyt

SAMLEDE FREMSTILLINGER OG STØRRE TIDSPERIODER

Ivar Berg-Sørensen og Per Jørgensen (red.): »Een Time Dagligen«. *Skoleidræt gennem 200 år*. (Odense Universitetsforlag, 1998). 304 s., 275 kr.

Bogen er udgivet i anledning af 100-året for oprettelsen af den første videregående idrætsuddannelse herhjemme. Det var »det Eetaarige Gymnasikkursus under Statens Lærerkursus«, der startede 1. september 1898. Redaktørerne har imidlertid valgt at fremstille skoleidrætten gennem 200 år, dog med hovedvægten på det 20. århundrede. Titlen refererer til paragraffen i 1814-loven, der anbefalede gymnastik en time dagligt. Der er i alt otte bidragydere til værket, som er fordelt på seks kapitler. Rammerne for alle forfattere og afsnit er de forskellige tiders skolelove, og grundtanken er, at skole- og idræts historie også er samfundshistorie.

Efter en indledning, hvor rammerne for hele perioden bliver udmærket afstukket, tager Else Trangbæk fat på perioden ca. 1800-1880. Kapitlet rummer en beskrivelse af etablerings- og stabiliseringsfasen, ikke blot for skolegymnastikken, men for gymnastikken generelt. Det er i og for sig fint nok. Problemet er bare, at her er tale om et ekstrakt af Trangbæks publicerede licentiatafhandling fra 1987, *Mellem leg og disciplin*. Det er den store saks og limtube, der har været i brug for at få dette afsnit sat sammen. Her er intet nyt, der kan karakteriseres som værende relevant i belysningen af skolegymnastikken. Vil man vide mere om skolegymnastikken i

denne periode, anbefales det at springe dette kapitel over og gå direkte til *Mellem leg og disciplin*.

Saks og lim-princippet synes også at udgøre grundlaget i Jørn Hansens kapitel omhandlende tiden ca. 1880-1904. Dette er bogens absolut svageste kapitel. Forfatteren har valgt at lægge vægt på de lærde skoler, da det er til dette område, de fleste kilder findes. Om ikke andet, er det storsindet af Jørn Hansen at indrømme, at det er kilderne, der har styret ham, og ikke omvendt i hans valg af fokusområde. Først præsenteres vi for gymnastiklærer Lauritsen fra den lille sønderjyske soveby Sommersted og hans bedrifter på Odense Katedralskole. Det er svært at se, hvad denne udførlige beskrivelse laver i denne sammenhæng. Afsnittet er irriterende rodet, blandt andet omtales en strid i Gymnastikkommissionen på side 73 uden nærmere forklaring. Først otte sider længere fremme præsenteres læseren for denne Gymnastikkommission, og stridighederne beskrives. Generelt tales der ikke meget om skolegymnastikken, men mere om driftige enkeltpersoners pionerarbejde i forskellige kommissioner og organisationer.

De to første kapitler forekommer som tomgangssnak og virker på det nærmeste overflødige. Specielt når man tager redaktørernes klage i indledningen over mangel på plads til beskrivelsen af skolegymnastikkens historie i betragtning. Måske skulle man have nøjedes med at beskrive udviklingen de sidste 100 år og derved have frigjort de 60 sider, som

kapitel 1 og 2 fylder, og have anvendt dem på noget mere relevant.

Med kapitel 3 af Per Jørgensen omhandler perioden ca. 1898-1940 begynder historien endelig at tage fart. Her pilles først og fremmest ved myten om den svenske gymnastiks altdominerende status i skolegymnastikken. Der argumenteres godt for hovedpointerne om, at den svenske gymnastik ikke fik noget triumftog ind i skolegymnastikken, at sporten ikke nøjedes med en plads på sidelinjen og militæret ikke uden videre blev kørt ud på et sidespor, men bevarede sin indflydelse til efter 1. Verdenskrig. Således indplaceres både militæret og sporten på en måde, der fokuserer på samspillet med gymnastikken og ikke konflikterne. Afsnittet om Gymnastikinspektionen er dog det stærkeste og bedste afsnit, som giver et godt billede af skolegymnastikken i landsbyskolerne.

Thomas Skovgaard og Charlotte Høy Worm følger i deres beskrivelse af krig, fred og velfærd, om perioden ca. 1937-1975, op på de gode takter. Tendenserne til centralisering på skoleområdet beskrives udførligt, og der gives en detaljeret fremlægning af gymnastikkens ydre betingelser. En ting springer dog i øjnene på minussiden. Det er overskriften til afsnittet, der omhandler tiden omkring 2. Verdenskrig, der betegnes som »den kedelige krig«. De, der oplevede den, vil nok karakterisere den som alt andet end kedelig. Endvidere synes kapitlet at afsluttes noget brat. Et par opsamlende og afsluttende bemærkninger havde været på sin plads. På trods af disse skønhedsfejl fremstår kapitlet generelt som en god og veldokumenteret fremlægning af skolegymnastikkens forhold og betingelser.

Hvor det hos Skovgaard og Worm er de ydre betingelser, der bliver sat i fokus, er det fagets dannende egenskaber, der bliver taget op i Per Fibæk Laursens

udlægning af tiden ca. 1975-1998. Det lykkes på fremragende vis at afdække de ideer og intentioner, der ligger til grund for den »hvordan synes du selv det går«-mentalitet, som delvis har præget perioden. En tid, hvor nøgleordene har været motivation, positive oplevelser, socialt samvær og samarbejde. Men samtidig også en tid, hvor folk som brødrene Laudrup, set i det lys, nærmest fremstår som et par asociale egotrippe-re. Vi er dog stadig nogen, der er glade for, at Laudrupperne ikke bukkede under for det massive pres fra gruppearbejde og socialt samvær. Her er tale om en velafbalanceret fremlægning, der slutteligt samler trådene op og fastslår skoleidrættens eksistensberettigelse som bevægelsesfag.

Ligesom beskrivelsen af skoleidrættens gennem 200 år starter noget svagt, slutter den på samme vis. Værkets sidste hovedafsnit af Helle Rønholt omhandler, ligesom det forrige, tiden ca. 1975-1998. Det virker noget uforståeligt, at budskabet skal gentages i dette kapitel for at bekræfte, hvad det foregående allerede har fremført. Skoleidrættens har de seneste 20 år været præget af et utal af forskellige teorier, der har gjort, at fagets udøvere har kunnet orientere sig i mange forskellige, modsatrettede retninger. Mangfoldigheden har været fagets ledestjerne. Kapitlet kunne let have været skrevet sammen med det foregående, så var man som læser også blevet forskånet for de gentagelser, som naturligt nok opstår, når to forfattere skal beskrive den samme periode.

Gentagelser er i det hele taget et problem for værket. Mange love, stridigheder, personer og projekter fremføres og beskrives flere gange af de forskellige bidragydere til stor irritation for læseren. Dette ændrer dog ikke ved det generelle indtryk, at forsøget på at give en samlet sammenhængende beskrivelse af

skoleidrættens gennem 200 år i det store og hele er lykkedes. Det er til enhver tid en utaknemlig opgave at beskrive en udvikling over så lang tid, men idræts-historien har savnet, at nogen har påtaget sig dette hverv, og derfor er det ikke vanskeligt at se gennem fingre med de omtalte skønhedsfejl og mangler. Vi har med dette værk fået et længe savnet bidrag til den danske kropskulturhistorie.

Uffe Barsballe Thyssen

Harry Haue, Erik Nørr og Vagn Skovgaard-Petersen: *Kvalitetens Vogter. Statens tilsyn med gymnasieskolerne 1848-1998*. (Undervisningsministeriet, 1998). 477 s.

»Bogen handler om tilsynet med den højere skole gennem 150 år. Opgaven har ikke været at skrive denne skoles historie, men at undersøge undervisningsinspektionens virksomhed.« Sådan beskriver forfatterne i forordet, hvad man kan forvente af de kommende godt 400 sider. Denne afgrænsning er for så vidt præcis nok, da man ikke skriver skolehistorie. Men man giver på den anden side heller ikke en snæver fremstilling af undervisningsinspektionen. Forfatterne har delt opgaven mellem sig, hvilket gør, at der ikke er nogen ret linie gennem bogen; der er tale om tre fremstillinger, der har prioriteret og disponeret stoffet delvis forskelligt, især med hensyn til inddragelsen af skolepolitisk debat og almene skoleforhold.

Bogens første del dækker perioden 1848-1888 og er skrevet af Erik Nørr, som er den historiker herhjemme, der har gjort mest for studiet af gymnasieskolen med registraturer over skoleprogrammer 1840-1958 og gymnasieskolernes administration og arkiv. For 20 år siden blev han lic.theol. på en afhandling om den højere undervisning og kirken, der i en bredere uddannelseshistorisk sammenhæng så på religionsundervis-

ningens skiftende status i den lærde skole i det 19. århundredes anden halvdel. Denne lille indledning skal dels påpege, at afsnittet er i sikre hænder, dels at jeg kun har kunnet finde få ubetydelige fejl!

Nørr har valgt at bygge sin del op tematisk, hvor hvert tema behandles i hele perioden. Det betyder, at de to dele, som perioden faktisk falder i, behandles samlet for hvert tema. Den madvigske periode fra 1848 til 1875, hvor den klassiske filolog J.N. Madvig var alene om at udføre arbejdet, adskiller sig nemlig på næsten alle punkter fra perioden 1875 til 1888, hvor inspektionen kom til at bestå af tre universitetsprofessorer. På den ene side kan man så se, hvorledes der inden for det enkelte område, fx personsager, sker et afgørende skift, på den anden side får man ikke et samlet billede af det faktiske bud. Selv om undervisningsinspektionen hele perioden igennem havde indflydelse på undervisning og på det forberedende arbejde med påtænkte reguleringer, var Madvigs indflydelse langt mere gennemgribende og omnipotent end den senere inspektion. Madvig var med alle steder, han kontrollerede alt og satte sit aftryk på det meste, som det fremgår af Nørres fremstilling. Madvig var »i sin inspektørtid en selvstændig magt«, som det hedder side 173. Han var også almindeligt respekteret som videnskabsmand og universitetslærer – han havde på et tidspunkt i 1870'erne uddannet samtlige rektorer ved de lærde skoler. Madvig kom til at stå som symbolet på den reform af den lærde skole, som blev gennemført 1850, og som han så sandelig også var med til at præge. Så vidt spændte den efterfølgende tremandsinspektionens indflydelse og magtområde ikke, men indskrænkedes på en række områder (fx godkendelse af timeplaner, personsager m.m.), dog således at inspektionen stadig var ministeriets vigtigste ekspert i skolesager.